

บทคัดย่อ

ความทุกข์ระทมของหนุ่ม “แวร์เธอร์” เป็นนวนิยายสมัย “พายุและแรงผลักดัน” อันมีแก่นเรื่องสะท้อนแนวคิดและโลกทัศน์ของคนเยอรมันในคริสต์ศตวรรษที่ 18 บางกลุ่มที่ชื่นชมผู้มี “อัจฉริยภาพ” อันได้แก่ สติปัญญา จินตนาการและ “หัวใจ” ซึ่งจะพบได้ในบุคลิกของแวร์เธอร์ เวิร์เธอร์คือตัวแทนของคนเยอรมันรุ่นใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่ไม่ต้องการอยู่ใต้กรอบหรือระเบียบต่างๆ ของสังคม เพราะเขาเห็นว่ามนุษย์มีอัตถิภาวะอันมีขอบเขตจำกัดอยู่แล้วเขาต้องการให้มนุษย์คิดและกระทำอย่างมีอิสระยกย่องความรู้สึกที่หลั่งไหลมาจาก “หัวใจ” และกระทำตามที่หัวใจปรารถนา ด้วยเหตุนี้ความรักของเขาจึงยิ่งใหญ่ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดของมนุษย์และเป็นนิรันดร์เทียบได้กับความเป็นนิรันดร์ของพระเจ้าเมื่อความรักไม่สมหวังชีวิตก็หมดความหมาย ความตายจึงเป็นหนทางสุดท้ายที่จะนำเขาไปสู่ความเป็นนิรันดร์ได้

Abstract

“Die Leiden des jungen werther” is a novel of the “Sturm und Drang” period, which reflects the attitudes and “Weltanschauung” of the Germans in the 18th Century who admired individuals with “Genie”: intellect, imaginative power and “heart” like the character of Werther. Werther represents the younger generation in the 18th Century who did not want to live under social constraints and believed that the human beings are naturally born with the constricted conditions. Therefore, Werther longs for the freedom of thoughts and actions. He is all in favour of the feelings that flow freely from the “heart” and any actions dictated by the demands of the “heart”. For Werther “love” is the meaning of his existence and is as eternal as God. If his love is not fulfilled, his life meanth is worthless. And if that is the case, the only way to get to eternity is through death.

“ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” ของเกอเธ่ “Die Leiden des jungen Werther” by Goethe

ถนอมนวล โอเจริญ*

โยฮันน์ โวล์ฟกัง ฟอน เกอเธ่ (Johann Wolfgang von Goethe) ประพันธ์นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” เสร็จภายในเวลาเพียงไม่กี่อาทิตย์ หลังจากนวนิยายเรื่องนี้ออกพิมพ์จำหน่ายในปี ค.ศ. 1774 ชื่อเสียงของเขาก็เป็นที่รู้จักในเวลาอันรวดเร็ว ไม่เพียงผู้อ่านวรรณกรรมในประเทศเยอรมนีเท่านั้นที่ชื่นชมผลงานของเขา หากผู้อ่านทั่วทวีปยุโรปต่างรู้จักเกอเธ่ในฐานะผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” และดูเหมือนจะนึกถึงเขาเชื่อมโยงกับนวนิยายเรื่องนี้ตลอด ทั้ง ๆ ที่เกอเธ่ประพันธ์ผลงานแนวคลาสสิกที่มีชื่อเสียงอีกจำนวนมาก

เกอเธ่พูดถึงนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” หลังจากตีพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วกว่าห้าสิบปีว่า “เป็นเพียงประตูปะตูไฟล้วน ๆ ซึ่งแม้แต่ตัวข้าพเจ้ายังรู้สึกหวาดหวั่นไปด้วย” (Goethe Werke VI, 1982 : 563) นวนิยายเรื่องนี้เปรียบเสมือนประตูปะตูไฟซึ่งระเบิดไปไกลในขณะนั้นจริง ๆ เพราะวัยรุ่นนักรบยุโรปต่างพากันชื่นชมและคลั่งไคล้ตัวละครแวร์เธออย่างยิ่ง บุคลิกและพฤติกรรมของแวร์เธอเป็นแบบอย่างของวีรบุรุษในดวงใจ พวกเขาเลียนแบบการแต่งกายของแวร์เธอที่สวมเสื้อคลุมสีน้ำเงิน เสื้อกั๊กสีเหลือง และรองเท้าบูทครึ่งน่องสีน้ำตาล มีผู้กล่าวว่า กระแสนิยมฆ่าตัวตายตามแบบแวร์เธอได้ระบอบไปทั่วเช่นกัน ดังเช่นที่ประเทศเยอรมนี นางสาว ฟอน ลัสแบร์กกระโดดน้ำตายที่แม่น้ำอีลม์ (Ilm) และที่ประเทศอังกฤษ วารสาร The Gentleman's Magazine ฉบับปี ค.ศ. 1784 ได้รายงานการตายอย่างกะทันหันของนางสาว โกลเวออร์และเขียนเน้นว่า มีผู้พบนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” ซุกอยู่ใต้หมอนหนุนของเธอ (Swales, 1987 : 94) ส่วนผู้ที่ต่อต้านกระแสนิยมก็มีไม่น้อย พวกเขากล่าวโจมตีนวนิยายเรื่องนี้มาก ดังเช่น ศาสตราจารย์กายคาทอลิกได้ต่อต้านนวนิยายเรื่องนี้โดยกล่าวว่า เป็นงานที่ไร้ศีลธรรมและเป็นอันตรายต่อเยาวชน

หากพิจารณาอย่างผิวเผิน นวนิยายเรื่องนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักของคนหนุ่มที่ไม่สมหวังเพราะรักหญิงที่มีคู่ครอง และจบชีวิตลงด้วยการฆ่าตัวตาย ลักษณะของเนื้อหาเช่นนี้มิได้มีสิ่งใดที่ทำให้แปลกไปกว่าวรรณกรรมเรื่องอื่น ยิ่งถ้ามองในบริบทปัจจุบันซึ่งผู้อ่านคุ้นเคยกับภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์ที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างตื่นเต้นและซับซ้อน คงจะไม่ชอบนวนิยายเรื่องนี้ เพราะไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น

* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มากนัก และสิ่งที่เกิดขึ้นก็ค่อนข้างเกินจริงและห่างไกลจากความเป็นจริง เช่น ใครจะรักษาคำมั่นสัญญาได้จริงจึงอย่างลือทเท ใครจะฆ่าตัวตายเพราะสังคมดูหมิ่นเรื่องฐานะที่ด้อยกว่าและ/หรือเพราะความรักไม่สมหวัง

แต่สำหรับบริบทของคริสต์ศตวรรษที่ 18 คนส่วนใหญ่เห็นว่าการที่ตัวละครเอกฆ่าตัวตายเป็นเรื่องน่าละอายและเป็นบาปอย่างใหญ่หลวง ขัดกับหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาเพราะพระเป็นเจ้าทรงมอบชีวิตให้มนุษย์ กระนั้นก็มีคนบางกลุ่มเห็นว่าเนื้อเรื่องในนวนิยายยกย่องและให้คุณค่าสิทธิของปัจเจกชน เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนจบชีวิตเพื่อยุติความทุกข์ได้ด้วยความเต็มใจ จึงเป็นกระแสที่ต่อต้านขนบของสังคมในขณะนั้น

ดังนั้นการอ่านนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” ให้ได้รรถรสจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตของผู้ประพันธ์ในช่วงประพันธ์งาน โลกทัศน์และกระแสนิยมทางภูมิปัญญาของคนในประเทศเยอรมนีในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ตลอดจนศิลปะการประพันธ์งานของเกอเธ่ควบคู่ไปด้วย

ชีวิตแรนทของแวร์เธอร์

นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” เป็นเรื่องราวชีวิตของชายหนุ่มชื่อแวร์เธอร์ วันหนึ่งเขาได้รับมอบหมายจากมารดาให้ไปจัดการเรื่องมรดกที่เมืองเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เมื่อไปถึง เขาใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและสนุกสนานเพลิดเพลิน ยามว่างก็วาดภาพบ้างตามอัธยาศัย หลังจากสองสามอาทิตย์ผ่านไป เขาได้รู้จักกับสาวงามชื่อ ลือทเท ที่งานเดินรำแห่งหนึ่ง ลือทเทเป็นบุตรสาวของเสนาบดีแห่งเมืองนี้ เขาหลงรักนาง แต่ทว่านางมีคู่หมั้นแล้วชื่ออัลแบร์ท อัลแบร์ทมีตำแหน่งฐานะการงานดี ชัยชนะเข้มแข็งและเอาการเอางาน เวิร์เธอร์ใช้เวลาอยู่ใกล้ลือทเทอย่างมีความสุขในช่วงที่อัลแบร์ทไปติดต่อบริการต่างเมือง ครั้นอัลแบร์ทกลับมา เวิร์เธอร์ไม่อาจทนสภาวะรักสามเส้าได้ ด้วยเหตุนี้เขาจึงเดินทางออกจากเมืองโดยไม่ร่ำลาผู้ใด และไปทำงานกับขุนนาง ฟอน ซี ที่เมืองเล็ก ๆ อีกเมืองหนึ่ง เวิร์เธอร์ตั้งใจทำงานเป็นอย่างดีในตอนแรก แต่เจ้านายของเขาจู้จู้จิกใจ ครั่งครัดเจ้าระเบียบ อีกทั้งงานที่ทำงานเป็นงานประจำนั่งโต๊ะ เวิร์เธอร์จึงรู้สึกเบื่อหน่าย และยังเขาต้องมาคบหากับข้าราชการในราชสำนักที่ชอบพิธีรีตองและชิงดีชิงเด่นกันตลอดเวลาอีกด้วย เวิร์เธอร์จึงผิดหวังและรู้สึกท้อแท้มากขึ้นเป็นลำดับ

วันหนึ่งเขาได้รับเชิญจากขุนนาง ฟอน ซี ให้ไปร่วมงานเลี้ยงของบรรดาข้าราชการในราชสำนัก เวิร์เธอร์ถูกมองด้วยสายตาดูหมิ่นเหยียดหยามเพราะเขาเป็นคนธรรมดาสามัญ ไม่สมควรได้รับเกียรติให้มาในงาน เวิร์เธอร์จึงทนอยู่ในสังคมเช่นนี้ต่อไปไม่ได้อีก เขายื่นใบลาออกแล้วเดินทางไปพำนักอยู่ที่ราชสำนักของเจ้าผู้ครองแคว้นอีกแห่งหนึ่งตามคำเชิญ แต่หลังจากนั้นไม่นานเขาก็รู้สึกเบื่อหน่าย ที่ต้องคบหาสมาคมกับเจ้าผู้ครองแคว้นซึ่งมี “สติปัญญาธรรมดา” และชอบพูดถึงงานศิลปะ โดยไม่ได้รู้สึกชื่นชมและเข้าใจอย่างแท้จริง อีกทั้งยังชอบใช้ศัพท์แสงที่จำมาจากหนังสืออย่างพร่ำเพรื่อตลอดเวลา

ดังนั้นเวิร์เธอร์จึงตัดสินใจทำตามที่ใจตนปรารถนา นั่นคือกลับไปหาลือทเทอีกครั้ง ความรักที่เขา มีต่อนางนั้นมากมายท่วมท้น แต่เป็นรักที่สิ้นหวัง มีดมน และไร้หนทาง ขณะเดียวกันเขาก็ชื่นชมและชิงใจ

ต่อความดีและสัมพันธ์ไมตรีที่อัลแบร์ทมอบให้เขา ความเศร้าและความทุกข์ทรมานเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ทุกข์ทางใจทำให้ร่างกายทรุดโทรม อ่อนล้า ไร้พลังสร้างสรรค์ เขาหาทางออกให้แก่ชีวิตไม่ได้ จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อยุติความทรมานใจ

ชีวิตจริงหรือนิยาย

เนื้อหาของนวนิยายไม่ได้มาจากจินตนาการของผู้ประพันธ์ทั้งหมดทีเดียว ทว่ามีเรื่องราวในชีวิตจริงของผู้ประพันธ์อยู่บางส่วน ผู้อ่านพยายามค้นหาว่า เหตุการณ์ตอนใดที่อิงข้อมูลจากชีวิตจริง บางคนคิดว่า เนื้อเรื่องของนวนิยายคือ ชีวิตจริงของเกอเธ่ ซึ่งทำให้เกอเธ่ไม่พอใจตลอดชีวิตของเขา เขาพยายามปฏิเสธไม่พูดถึงนวนิยายเรื่องนี้และไม่หยิบขึ้นมาอ่านอีกเลย นับตั้งแต่เมื่อต้นฉบับออกพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรก ดังหลักฐานในอนุทินประจำวันลงวันที่ 30 เมษายน ปีค.ศ. 1780 ว่า

“...วันนี้เป็นครั้งแรกที่ฉันหยิบ “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” ขึ้นมาอ่านหลังจากที่พิมพ์เผยแพร่ไปนานแล้วและฉันเองก็รู้สึกประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง...” (Goethe Werke VI, 1982: 516)

หลังจากนั้นเจ็ดปี คือในปี ค.ศ. 1787 เขาจึงได้นำต้นฉบับพิมพ์ครั้งแรกมาขัดเกลาแก้ไขและทำให้ “นวนิยายเรื่องนี้ดูสูงส่งขึ้นมาอีกหลายระดับ” (Goethe Werke VI, 1982: 534)

ความไม่พอใจที่มีผู้คนคอยถามเขาว่าเรื่องที่เกิดใน “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” เป็นจริงตามนั้นหรือไม่ ปรากฏอยู่ในจดหมายของเกอเธ่ที่เขียนมาจากกรุงโรมเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ปี ค.ศ. 1788 ดังนี้

“...ทุกคนที่นี้รบกวนฉันด้วยการนำนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” ของฉันมาแปล...แล้วคอยเฝ้าถามฉันว่า ฉบับไหนแปลดีที่สุด และเรื่องในนั้นทั้งหมดเกิดขึ้นจริงหรือ นี่เป็นสิ่งชั่วร้ายที่คอยติดตามตัวฉันไปจนกระทั่งถึงประเทศอินเดียได้ทีเดียว...” (Goethe Werke VI, 1982: 516)

เกอเธ่ประพันธ์เรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” หลังจากฝึกงานเป็นทนายความในศาลที่เมืองเวทซ์ลาร์มาสองปี เขาเดินทางไปเมืองเวทซ์ลาร์เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1772 เพื่อไปฝึกงานในศาลตามเยี่ยงอย่างปู่และบิดา ณ ที่นั่น เขามีโอกาสได้อ่านงานประพันธ์ของโฮเมอร์และพิเนดาร์ ในวันที่ 9 มิถุนายน ค.ศ. 1772 เขาได้รู้จัก ชาลลอตเท บูฟฟ์ (Charlotte Buff) กับคู่หมั้นของนางซึ่งเป็นเลขานุการในศาลชื่อ คริสต็ออัน เคสท์เนอร์ (Christian Kestner) ในงานเลี้ยงเต้นรำที่เมืองโวลเพอร์ทสเฮาเซิน (Volperts-hausen) เกอเธ่หลงรักชาลลอตเทและไปมาหาสู่ครอบครัวของชาลลอตเทอยู่เนือง ๆ ในช่วงเวลานั้นมารดาของชาลลอตเทเพิ่งเสียชีวิต ดังนั้นชาลลอตเทจึงทำหน้าที่เป็นแม่บ้านดูแลน้องเล็ก ๆ จำนวนสิบคนด้วยตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคนทั้งสามคือ ชาลลอตเท เคสท์เนอร์ และ เกอเธ่ เริ่มกระชับมากขึ้นตามลำดับ แต่แล้วในวันที่ 11 กันยายน ปี ค.ศ. 1772 เกอเธ่เดินทางออกจากเมืองเวทซ์ลาร์โดยไม่ได้กล่าวอำลาผู้ใด

เมื่อเกอเธ่เดินทางออกจากเมืองเวทซ์ลาร์ได้เจ็ดอาทิตย์ เขารู้ข่าวซึ่งทำให้เขารู้สึกเศร้าสะเทือนใจอย่างยิ่ง นั่นคือ ข่าวการฆ่าตัวตายของเลขานุการหนุ่มผู้ทำงานอยู่ในศาลของแคว้นเบราน์ชไวค์ชื่อ คาร์ล

วิลเฮล์ม เยรูซาเลม (Carl Wilhelm Jerusalem) เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1772 เกอเธ่เคยรู้จัก เยรูซาเลมตั้งแต่ครั้งเรียนวิชากฎหมายที่เมืองไลพซิก เยรูซาเลมหลงรักภรรยาของเพื่อนร่วมงาน ชื่อ แฮร์ท (Herd) และไปมาหาสู่นางเป็นประจำ ในที่สุดสามีของนางได้สั่งห้ามไม่ให้เยรูซาเลมไปที่บ้านของเขาอีก เยรูซาเลมจึงใช้ปืนที่ขอยืมมาจากเคสท์เนอร์คูหมั่นของชาล็อทเทียยิงตัวตาย

เกอเธ่เศร้าเสียใจเป็นคำรบสามเมื่อได้รู้ว่า มักซิมิลาเน ลา โรช บุตรีของ โซฟี ลา โรช (Sophie La Roche) เพื่อนมารดาของเขาเข้าพิธีแต่งงาน ในช่วงเวลาที่เขานินหน้าชาล็อทเทียไปจากเมืองเวทซ์ลาร์ นั้น เขาได้เดินทางล่องไปตามริมฝั่งแม่น้ำลาห์น (Lahn) เพื่อไปเยี่ยม โซฟี ลา โรช ที่เมืองแอร์เรนไบร์ทซ์ไตน์ (Ehrenbreitstein) เขาเกิดหลงรัก มักซิมิลาเนบุตรสาวอายุ 16 ปีของโซฟี ในปีค.ศ. 1773 เกอเธ่ได้รับทราบข่าวว่ามักซิมิลาเนแต่งงานกับนักธุรกิจชื่อ เพเทอร์ อันโทน เบรันทาโน (Peter Anton Brentano) เขารู้สึกเศร้าเสียใจ แต่ยังคงไปเยี่ยมเยียนมักซิมิลาเนบ่อยครั้ง สามีของนางเกิดหึงหวงและห้ามไม่ให้เกอเธ่ติดต่อกับมักซิมิลาเนอีก เกอเธ่รู้สึกท้อแท้ หมดหวัง แต่เขาไม่ได้จับปืนขึ้นมาตัดสินปัญหา รักแบบเดียวกับเยรูซาเลม หากแต่จับปากกามาเรียงร้อยเรื่องราวเป็นนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” ขึ้นมาแทน

โลกทัศน์และภูมิปัญญาของสมัยในนวนิยาย

นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” กำเนิดขึ้นในช่วงเวลาแห่งความขัดแย้งทางโลกทัศน์และภูมิปัญญาของคนเยอรมันระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 และมีลักษณะของงานวรรณกรรมสมัยเพทนาการนิยม (Sentimentalism ปี ค.ศ.1740-1780) ผสมผสานกับลักษณะของงานวรรณกรรมเยอรมันสมัย “พายุและแรงผลักดัน” (Sturm und Drang ปี ค.ศ.1767-1785) จึงมีแก่นเรื่องและแนวคิดที่แตกต่างไปจากกระแสภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้นไม่นาน ซึ่งได้แก่ กระแสนิยมสมัยแห่งการรู้แจ้ง (Enlightenment ปี ค.ศ. 1720-1780)

กระแสนิยมสมัยแห่งการรู้แจ้งเริ่มต้นที่ประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ ต่อมาได้เผยแพร่มาถึงประเทศเยอรมนี เป็นกระแสนิยมซึ่งเน้นการแสวงหาความรู้ด้วยเหตุผลและใช้สติปัญญา กฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ อยู่ภายใน “สมอง” ของมนุษย์ สติปัญญาจะช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตไปตามครรลองแห่งการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง เป็นหนทางไปสู่ความสุขและเอาชนะธรรมชาติได้ นักปรัชญาเมธีคนสำคัญของเยอรมันในสมัยแห่งการรู้แจ้งคือ อิมมานูเอล คันท์ (Immanuel Kant ปีค.ศ. 1724-1804) ผู้เขียนบทความประกาศแนวคิดเรื่องนี้ไว้ในปี ค.ศ. 1784 ซึ่งมีชื่อว่า “สมัยแห่งการรู้แจ้งคืออะไร” โดยเรียกร้องให้มนุษย์ทุกคนออกมา “กล้าที่จะรู้” ในทุกสิ่ง ทางด้านศาสนาผู้มีการศึกษาและปัญญาชนของสมัยเห็นว่า มนุษย์ควรจะสร้างตนเองในโลกนี้มากกว่าจะหวังชีวิตในโลกหน้าคือโลกหลังความตาย แนวคิดหลักของสมัยแห่งการรู้แจ้งสามารถสรุปสั้น ๆ ได้ดังนี้ (Rumpf, 1997: 30)

- พระเป็นเจ้าทรงเป็นผู้สร้างโลก แต่พระองค์มิได้ทรงเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นไปในโลก ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งมหัศจรรย์ใดๆ ในโลก
- มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและสติปัญญา

- เรื่องความจริงแท้ของแต่ละศาสนามีอาจกเถียงหรือตัดสินได้ด้วยเหตุผล จึงเรียกร้องให้มีขั้นตอนธรรมต่อกัน

- สนับสนุนและเรียกร้องให้วรรณกรรมมีหน้าที่สั่งสอนและขัดเกลาสังคม มากกว่าให้ความบันเทิงเริงรมย์แต่เพียงอย่างเดียว เน้นความชัดเจนของรูปแบบและภาษาเรียบง่าย

ในขณะที่กระแสนิยมสมัยแห่งการรู้แจ้งมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของคนเยอรมัน ได้เกิดกระแสภูมิปัญญาที่มีลักษณะขัดแย้งกันซ้อนขึ้นมา ได้แก่ กระแสศรัทธานิยม (Pietism) ซึ่งมาจากกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ พวกเขาเน้นความสำคัญของชีวิตและ “ความรู้สึกภายใน” และเชื่อว่าความรู้สึกของมนุษย์คือหนทางที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความดีงาม ความรัก และ พระเป็นเจ้า

กระแสศรัทธานิยมไม่สนใจพระคริสต์ธรรมคัมภีร์และศาสนจักร แต่มุ่งไปที่ประสบการณ์การรับรู้ทางศาสนาที่เกิดในจิตใจมนุษย์ มนุษย์ได้รับพรประทานจากพระเป็นเจ้าโดยตรง และได้รับความคุ้มครองตลอดจนมีสัมพันธ์กับพระเป็นเจ้าทางความรู้สึก ความเชื่อดังกล่าวก่อให้เกิดแนวโน้มใหม่ทางศาสนา ซึ่งคนไม่นิยมนั่งสวดมนต์ภาวนาหรืออ่านพระคริสต์ธรรมคัมภีร์เพียงอย่างเดียว กระแสศรัทธานิยมพิจารณาและเฝ้ามองธรรมชาติ ยกย่องนักคิดและศิลปินและค่อยๆ หันเหออกจากศาสนาสู่ทางโลกมากขึ้น นักประพันธ์เยอรมันผู้นำแนวคิดของกระแสศรัทธานิยมมาประพันธ์กวีนิพนธ์และมหากาพย์ได้แก่ กอทท์ลีฟ คล็อพชตอก (Gottlieb Klopstock ปี ค.ศ. 1724-1803) แก่นเรื่องในงานประพันธ์ของเขาคือ ความรัก มิตรภาพ ธรรมชาติ และศาสนา คล็อพชตอกมีอิทธิพลต่อแนวความคิดและงานประพันธ์ของเกอเธ่ในสมัยหนุ่ม ซึ่งจะให้ได้ในนวนิยาย เรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่” เมื่อแวร์เธ่และลีโอทเทเข้าใจกันและมีความรู้สึกซาบซึ้งร่วมกันเพียงเอ่ยนามของกวีผู้นี้เท่านั้น

ส่วนคนอีกกลุ่มหนึ่งในช่วงเวลาเดียวกันกำลังสับสนและแยกแยะไม่ออกว่าตนเองชื่นชอบฝ่ายใด พวกเขาไม่ชอบการเน้นความสำคัญของเหตุผล และมีได้ต้องการเข้าถึงพระเป็นเจ้าด้วยหนทางเดียวกับกระแสศรัทธานิยม พวกเขาชื่นชมและให้ความสำคัญแก่อารมณ์เพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้เพทนาการนิยม (Sentimentalism) จึงเกิดขึ้นขนานกับกระแสศรัทธานิยม

เพทนาการนิยมเริ่มขึ้นที่ประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส โดยงานเขียนของนักประพันธ์ชาวอังกฤษชื่อ แซมมวล ริชาร์ดสัน (Samual Richardson ปี ค.ศ. 1689-1761) ผู้เขียนนวนิยายสะท้อนอารมณ์ชื่อ “พามেলা” (Pamela) ในปี ค.ศ. 1740 และ “คลาริสสา” (Clarissa) ในปี ค.ศ. 1747/48 คำว่า “สะท้อนอารมณ์” (sentimental) มาจากนวนิยายของ ลอเรนซ์ สเทิร์น (Lawrence Sterne) เรื่อง “Sentimental Journey” ซึ่งผู้ประพันธ์ต้องการต่อต้านการให้ความสำคัญและคุณค่าของเหตุผลตลอดจนการใช้ปัญญาแต่เพียงด้านเดียว จนลืมนึกไปว่า มนุษย์มีอีกด้านหนึ่งที่สำคัญเช่นกัน นั่นคือความรู้สึกในจิตใจ ส่วนที่ประเทศฝรั่งเศส ผู้ที่ให้คุณค่าแก่ความรู้สึกในใจและเป็นต้นฉบับของแนวสะท้อนอารมณ์ได้แก่ รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau ปี ค.ศ. 1712-1778) ผู้แต่งนวนิยายเรื่อง “จูลีหรือเฮลโลอิสคนใหม่” (Julie ou la Nouvelle Heloise) แนวการเขียนแบบสะท้อนอารมณ์จากประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสได้แผ่อิทธิพลมาถึง

ประเทศเยอรมนี เกอเธ่ได้นำแนวการเขียนลักษณะนี้มาใช้ในการประพันธ์นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” ดังจะเห็นได้ดังนี้ (Rumpf, 1997: 32)

1. นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความรู้สึกนึกคิดทางศีลธรรมและศาสนา มิใช่เน้นการมีเหตุผล
2. ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาที่แสดงความรู้สึกส่วนลึกของจิตใจ เวิร์เธอชอบใช้คำว่า “หัวใจ” (Herz) และ “จิตใจและวิญญาณ” (Seele)
3. ตัวเอกของนวนิยายชอบครุ่นคิด พิจารณาตนเอง รักเด็ก ๆ และสัตว์เลี้ยง ในเรื่องนี้เวิร์เธอชอบครุ่นคิดเกี่ยวกับเรื่อง “ความสุข” (Glück) และ เรื่อง “อารมณ์ขุ่นมัว” (üble Laune) และเขาชอบเล่นกับน้อง ๆ ของลีโอเทตตลอดจนแจกเงินรวมทั้งสิ่งของให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้าน
4. ตัวละครชื่นชอบความนุ่มนวล อ่อนโยน มีความเมตตาสงสารและความรัก การแสดงอารมณ์รุนแรงเกินขอบเขตไม่ใช่สิ่งที่น่าพึงกระทำ ดังเช่นทั้งวิลเฮล์มและลีโอเทตคอยเตือนเวิร์เธอให้ควบคุมตนเองอยู่เสมอ

ในขณะที่นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” มีองค์ประกอบหลายอย่างที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของเพทนาการณ์ แต่เวลาเดียวกันก็มีลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมเยอรมันสมัย “พายุและแรงผลักดัน” (Sturm und Drang ปี ค.ศ. 1767-1785) ซึ่งเกิดขึ้นหลังกระแสนิยมสมัยแห่งการรู้แจ้งในประเทศเยอรมนีอีกด้วย คำว่า “พายุและแรงผลักดัน” มาจากชื่อบทละครของนักประพันธ์ชาวเยอรมันชื่อ คลิงเงอร์ (Friedrich Maximilian Klinger ปี ค.ศ. 1752-1831) ซึ่งมีแก่นเรื่องแสดงให้เห็นการต่อต้านแนวคิดที่นิยมเหตุผลและสติปัญญาเท่านั้น เนื้อเรื่องของละครเน้นความสำคัญและคุณค่าของปัจเจกชนที่มีร่างกาย จิตใจ และปัญญาเป็นหนึ่งเดียวกัน สิ่งที่มีมนุษย์กระทำต้องมาจากพลังรวมกันทั้งหมดที่มี ต้องมีอิสรภาพและมีชีวิตที่ไม่ถูกพันธนาการด้วยกฎเกณฑ์ใดๆ ในสังคม นักประพันธ์สมัย “พายุและแรงผลักดัน” วิพากษ์วิจารณ์การนำเหตุผลมาอ้างอย่างพร่ำเพรื่อและจริยธรรมจอมปลอมของขุนนางและข้าราชการในราชสำนัก อีกทั้งไม่ชอบการแบ่งชนชั้นในสังคม สมัย “พายุและแรงผลักดัน” มีอีกชื่อหนึ่งว่า “สมัยแห่งอัจฉริยะ” (Geniezeit) ผู้ที่มีลักษณะเป็น Genie คือ ผู้ที่มีความเป็นปัจเจกนิยม มีสติปัญญา มีจินตนาการและความรู้สึกชื่นชมธรรมชาติและมีพลังสร้างสรรค์

ลักษณะของสมัย “พายุและแรงผลักดัน” ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” มีดังนี้ (Rumpf, 1997: 32-33)

1. มีการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและการแบ่งชนชั้นในสังคม ตัวละครมองเห็นว่า ขุนนางและข้าราชการในราชสำนักของเจ้าผู้ครองแคว้นในสมัยนั้นคับแคบ ยึดกฎเกณฑ์และระเบียบอย่างเข้มงวด ทำให้ไม่เป็นธรรมชาติและน่ารังเกียจ เช่น ตอนที่เวิร์เธอวิจารณ์บุคคลในตำแหน่งสูงที่วางตนห่างจากชาวบ้าน
2. ให้ความสำคัญแก่ปัจเจกบุคคล ยกย่องว่าเป็นผู้มีพลังสร้างสรรค์หรือเป็น “อัจฉริยะ” ผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง เช่น ตอนที่เวิร์เธอเข้าข้างและคอยปกป้องหนุ่มชวานาผู้มีอารมณ์รักรุนแรง ยกย่องศิลปินว่าพิเศษกว่าคนธรรมดาทั่วไป และการที่เวิร์เธอปฏิเสธการทำงานหาเงินเพื่อดำรงชีพเท่านั้น เป็นต้น

3. ศิลปินคือผู้ที่อยู่ในอุดมคติ เปรียบเสมือนพระเป็นเจ้าของคัมภีร์สอง เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งจากประสบการณ์โดยไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ใดๆ ในสังคม สำหรับแวร์เธอร์ธรรมชาติเป็นผู้สร้างศิลปิน

4. ธรรมชาติคือปรากฏการณ์ของพระเป็นเจ้า พระองค์สถิตอยู่ทุกหนแห่งในธรรมชาติ ดังนั้นการมองธรรมชาติจึงมิใช่การมองแบบใฝ่รู้ของนักวิทยาศาสตร์ เช่นตอนที่แวร์เธอร์นอนบนพื้นหญ้าและสัมผัสได้ว่าพระเป็นเจ้าทรงอยู่รอบกายเขา

แก่นเรื่องของนวนิยาย

แก่นเรื่องของนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” มีดังต่อไปนี้

1. ความรักกับศาสนา

นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” เป็นนวนิยายรักที่มีความหมายลึกซึ้ง ความรักซึ่งถูกนำมาเชื่อมโยงกับศาสนา เวิร์เธอร์ฆ่าตัวตายมิใช่เพราะเขาผิดหวังที่ไม่ได้ลือทเทมาเป็นคู่ครอง หากแต่เพราะ “ความรัก” ของเขา เป็นความรักที่มีคุณค่าสูงสุด เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ความรักทำให้เขาหายข้องใจในตนเอง ไม่สงสัยผู้อื่นและโลก และคือหนทางที่จะนำเขาไปสู่ความเป็นนิรันดร์ ความไร้ขอบเขตจำกัด และความสมบูรณ์แบบของพระเป็นเจ้าได้ “ความรัก” คือสิ่งที่มีจุดจบแต่ในเวลาเดียวกันก็สามารถสะท้อนภาพความเป็นอสงไขย ด้วยเหตุนี้นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” จึงมีลักษณะพิเศษ นั่นคือแก่นของเรื่องอยู่ที่ความหมายของความรักในแง่มุมของศาสนา (Goethe Werke VI, 1982: 544) ซึ่งในที่นี้หมายถึงศาสนาในยุคใหม่ที่ถูกนำมาปรับให้เข้ากับทางโลกมากขึ้น โดยมีระบบแนวคิดเชิงปรัชญาและความ เป็นเหตุเป็นผลรองรับอยู่ แต่ทว่าไม่อิงแนวการตีความหรือการให้ความหมาย โดยใช้คำสอนและคัมภีร์ศาสนาเป็นหลักยึดอีกต่อไป

แวร์เธอร์คือคนรุ่นใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งเลือกเดินทางที่น้อยคนในศตวรรษนั้นคิดจะทำ เขาต้องการค้นหา “ศาสนา” ที่เป็นอิสระกว่าเดิม เขาเห็นว่าศาสนจักรมีหน้าที่เป็นเพียงสถาบันสัญลักษณ์เท่านั้น เขากล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในจดหมายซึ่งเขียนถึง วิลเฮล์ม ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน ว่า

“...ข้าเคารพนับถือศาสนา ซึ่งท่านก็รู้ดี ข้ารู้สึกว่าคุณศาสนาเป็นไม้เท้าค้ำยันให้คนที่เหนื่อยล้า และให้ความสดชื่นแก่ผู้ที่อ่อนแรง เพียงแต่ว่า - ศาสนาจะเป็นหรือจำเป็นต้องเป็นเช่นนั้นแก่ทุกคนด้วยหรือ ถ้าท่านมองไปในโลกกว้าง ท่านจะเห็นคนหลายร้อยหลายพันคนที่ศาสนาไม่ได้เป็นเช่นนั้นกับพวกเขา และอีกหลายร้อยหลายพันคนที่ศาสนาจะไม่ใช่เช่นนั้นสำหรับพวกเขา ไม่ว่าเขาเหล่านั้นได้รับการเทศนาสั่งสอนมาหรือไม่ก็ตาม แล้วศาสนาต้องเป็นเช่นนั้นกับตัวข้าด้วยหรือ มิใช่พระบุตรของพระองค์ดอกหรือทรงตรัสไว้ว่า ผู้ที่พระบิดาทรงโปรดประทานให้พระบุตรเท่านั้น จึงจะเป็นของพระบุตรได้ ถ้าหากตัวข้าไม่ได้ถูกประทานให้พระบุตร และถ้าพระองค์ทรงประสงค์จะเก็บตัวข้าไว้กับพระองค์ซึ่งที่หัวใจของข้าบอกเล่า...” (Goethe Werke VI, 1982: 85-86)

แวร์เธอร์เชื่อมั่นว่าสิ่งซึ่งผูกพันเขาไว้กับศาสนา คือ “หัวใจ” ไม่ใช่คำสอนซึ่งตกทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ประสบการณ์บนโลกจึงมีคุณค่ามากและสามารถนำไปสู่ความสมบูรณ์แบบได้ “ศาสนา” ในความหมายของแวร์เธอร์ คือการได้ไปอยู่ในที่ไม่มีขอบเขตจำกัดและความสุขอันเกิดจากการหลุดพ้นจากแรงปรารถนาทางโลกีย์ทั้งปวง เกอเธ่คอยย้ำความคิดนี้อยู่เสมอในงานประพันธ์ แม้กระทั่งเมื่อเขาเข้าสู่วัยชรา ดังเช่นในกวีนิพนธ์ต่อไปนี้

“ปัจเจกชนมุ่งหวังจะสลายตน
 อยากหลุดพ้นไปสู่ความเป็นนิรันดร์
 ณ ที่นั้นความเหนื่อยล้ามลายสิ้น
 ไม่มีแรงปรารถนาเร้าร้อน
 ไม่มีข้อเรียกร้องและจริยธรรมอันเข้มงวด
 การหลุดพ้นคือปีติสุข” (Goethe Werke VI, 1982: 545)

ในละครเรื่อง “เฟาสท์” เกอเธ่นำความคิดนี้มาใช้ในตอนต้นเรื่อง เฟาสท์ไม่พอใจขอบเขตอันจำกัดของมนุษย์ และรู้สึกท้อแท้จนอยากฆ่าตัวตาย มิใช่เพราะเขาสิ้นหวังในอาชีพ ในความรัก หรือในโชคชะตา หากแต่สิ้นหวังทางโลกทัศน์ที่รู้สึกว่าคุณสมบัติต้องอยู่ในกรอบและขอบเขตจำกัด นอกจากนี้เขายังสิ้นศรัทธาต่อศาสนา

แวร์เธอร์มีสภาพเดียวกับ “เฟาสท์” เขารู้สึกทุกข์ทรมานที่มนุษย์ต้องอยู่ในขอบเขตจำกัด จนไม่สามารถจะเข้าถึงความสมบูรณ์แบบแท้จริง มีทางเดียวเท่านั้นจะเปิดไปสู่ความสมบูรณ์แบบ นั่นคือ ความตาย เวิร์เธอร์คิดเรื่องการฆ่าตัวตายมาตั้งแต่ก่อนที่เขาจะรู้จักลือทเทเสียอีก เหมือนเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งในชีวิตของเขา ดังข้อความที่เขาเขียนถึงวิลเฮล์มในจดหมายลงวันที่ 22 พฤษภาคม ต่อไปนี้

“...นี่อย่างไรเล่าคือผู้สงบสุขและสร้างโลกด้วยตนเอง เขาเป็นสุขเพราะเขาคือมนุษย์
 ผู้หนึ่ง แม้เขาจะอยู่ในสภาวะที่มีขอบเขตจำกัด แต่ในใจของเขามืดมัวด้วยรสชาติอันหอม
 หวานของเสรีอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเขาู้ดีว่าเขาจะออกจากที่กักขังนี้เมื่อใดก็ได้ตามต้องการ”
 (Goethe Werke VI, 1982: 14)

ดังนั้นความคิดเรื่องฆ่าตัวตายที่มีมาแต่แรกมิได้เกี่ยวข้องกับความผิดหวังจากความรักระหว่างเพศ หากเกิดจากความท้อแท้ที่มนุษย์ไม่สามารถไปสู่ความสมบูรณ์แบบ การตายอย่างเต็มใจนี้ก็เพราะถูกศาสนาทอดทิ้ง แต่เมื่อผู้อ่านติดตามเรื่องราวชีวิตของเขาต่อไปจนจบ จะเห็นได้ว่า อันที่จริงแล้ว การที่แวร์เธอร์เต็มใจตาย มาจากเหตุผลสองประการ ประการแรกเขารู้สึกถูกทอดทิ้งจากศาสนาและประการที่สองเขาไม่สมหวังในความรัก สำหรับเขา ศาสนากับความรักเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในประเด็นนี้เกอเธ่เองเห็นว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและค่อนข้างเข้าใจยากเกินกว่าที่จะนำมาพูดถึงบ่อยครั้ง (Goethe Werke VI, 1982: 546) ต่อเมื่อเขามีอายุมากขึ้นเขาได้นำแก่นเรื่องความรักและศาสนามาเอ่ยถึงอีกครั้งในกวีนิพนธ์ชื่อ “มาเรียนบาทก่าสรวล” (Marienbader Elegie)

“...จิตใจพิสุทธิ์ของเราเฝ้าปรารภณา

ใคร่มอบกายถวายชีวา

ให้แก่ผู้สูงส่ง พิสุทธิ์และไม่มีผู้ใดรู้จัก

ด้วยความซาบซึ้งในกรุณาธิคุณ...” (Goethe Werke VI, 1982: 546)

และบุคคลที่มีคุณลักษณะเช่นนี้คือ

“...ความสูงส่งสมบูรณ์เลิศเช่นนี้

ข้าสัมผัสได้ยามข้ายืนอยู่เบื้องหน้านาง” (Goethe Werke VI, 1982: 546)

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์แบบคนรักได้ขยายขอบเขตไปสู่เบื้องบนซึ่งเป็นอาณาจักรแห่งความสมบูรณ์แบบ ทั้งผู้ที่มีความรักและผู้ที่มีศรัทธาต่อศาสนาอย่างคลั่งไคล้ได้พยายามหาคำพูดที่จะถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้สึกผูกพันนี้ออกมา ผู้มีศรัทธาในลักษณะนี้มองพระเป็นเจ้าเสมือนเป็นผู้ที่ตนรักและพยายามถ่ายทอดความรู้สึกโดยใช้ภาษารักเช่นปดุงชนธรรมดา นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอ” มีแก่นเรื่องความรักและศาสนาซ้อนกันอยู่ ในตอนแรกดูเหมือนว่าความรักกับศาสนาแยกออกจากกัน แต่เมื่อเรื่องดำเนินไปเรื่อย ๆ ทั้งสองสิ่งนี้กลับถูกนำมารวมกัน ดังคำพูดของแวร์เธอที่พูดว่า

“...ข้าไม่สามารถสวดมนต์ถึงสิ่งใดได้ นอกจากสวดถึงแต่นาง” (Goethe Werke VI, 1982: 55)

การที่แวร์เธอยกความรักไว้สูงส่งและเห็นว่าเป็นหนทางเดียวซึ่งจะนำไปสู่ความสมบูรณ์แบบได้นั้น ดูน่าจะเป็นสิ่งที่ดีและมีคุณประโยชน์ เช่นเดียวกันหากความรักนั้นบริสุทธิ์ผุดผ่อง เป็นอุดมคติและไม่มีความรักทางโลกียมาปะปน ลีอเททก็จะกลายเป็นนักบุญซึ่งอาจทำให้แวร์เธอไปสู่ความเป็นนิรันดร์ได้ และแวร์เธออาจไม่ต้องฆ่าตัวตายก็เป็นได้ ทว่าขณะที่แวร์เธอมองลีอเททว่าเป็นมนุษย์ผู้ถูกสร้างจากพระหัตถ์ของพระเป็นเจ้า ผู้จะสามารถพาเขาไปสู่ความสมบูรณ์แบบของพระเป็นเจ้าได้นั้น เขากลับหลงรักนางฉันท์สาว และอยากได้นางมาครอบครอง แต่นางเป็นภรรยาของผู้อื่น ดังนั้นหนทางทั้งปวงจึงถูกปิดกั้น จิตวิญญาณของเขาจึงกระวนกระวาย ทุกข์ทรมานเหมือนถูกจำขัง ด้วยเหตุที่เขาไม่สามารถใช้ความรักเป็นหนทางไปสู่เสรีภาพของจิตวิญญาณได้อีกต่อไป จึงมีหนทางเดียวเท่านั้นเหลืออยู่ นั่นคือความตาย ความรักและความตายจึงเป็นหนทางซึ่งจะนำเขาออกไปจากสภาวะถูกจำขังและนำไปสู่อิสรภาพได้

ในประเด็นที่เกี่ยวกับศาสนา หลังจากนวนิยายเรื่องนี้ออกพิมพ์เผยแพร่ ก็ถูกโจมตีอย่างรุนแรงจากคริสต์ศาสนิกชนผู้เคร่งศาสนา เพราะแวร์เธอไม่เคร่งครัดในคำสอนของคริสต์ศาสนา หากเขาเป็นคริสต์ศาสนิกชนที่ดี เขาควรจะ

- ค้นหาพระเป็นเจ้าในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ไม่ใช่ในธรรมชาติหรือความรัก
- หาที่พึ่งและผู้ปลอบประโลมจิตวิญญาณในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ มิใช่ในวรรณกรรม
- เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ต้องเข้าร่วมพิธีสวดมิชซาในโบสถ์
- ฝ่าฝืนการชำระจิตวิญญาณ ซึ่งจะเป็นไปไม่ได้ถ้าฆ่าตัวตาย
- ยึดมั่นในศีลธรรม ไม่ปล่อยตัวไปตามแรงอารมณ์ เช่นไม่ควรเผลอหญิงที่มีคู่ครองแล้วเช่น

ลีอเทท

แม้แวร์เธอร์ปฏิเสธศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ แต่เขามีใจคนไร้ศรัทธาหรือไร้ศาสนา เขายังโยนหาพระเป็นเจ้าของเขาและรู้สึกว่าเขา พระเป็นเจ้าของเขาอาจกล่าวได้ว่า เวิร์เธอร์เชื่อมั่นในศาสนาอยู่สองประการ

1. พระเป็นเจ้าของเขาทรงเป็นผู้สร้างโลกและมีความเป็นนิรันดร์ บ่อยครั้งที่แวร์เธอร์เอ่ยถึงพระเจ้าของเขาโดยใช้คำว่า “ผู้ทรงมีอำนาจสูงสุด” (Allmächtigen) และ “ผู้ทรงเป็นที่รักของคนทั้งปวง” (Allliebenden)
2. เวิร์เธอร์เชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย ซึ่งเป็นชีวิตที่อยู่กับพระเจ้าของเขา เวิร์เธอร์หวังจะพบกับลีโอทเทิน เบื้องหน้าพระพักตร์ของพระเจ้าของเขา

เกอเธ่ศึกษาพระคริสต์ธรรมคัมภีร์มาอย่างดี เขาสร้างตัวละครเลียนแบบเนื้อความในพระคัมภีร์ เช่น เปรียบเทียบความทุกข์ทรมานของแวร์เธอร์เหมือนความทุกข์ทรมานของพระเยซู หรือก่อนที่แวร์เธอร์จะฆ่าตัวตาย เขาสั่งเด็กรับใช้ให้นำขนมปังและเหล้าองุ่นมาให้เขา เป็นต้น แต่ประเด็นที่นักวิจารณ์วรรณกรรมยังถกเถียงกันอยู่และยังหาข้อยุติไม่ได้ คือคำถามที่ว่า เหตุใดเกอเธ่ให้แวร์เธอร์ฆ่าตัวตายในวันคริสต์มาส ซึ่งเป็นวันเฉลิมฉลองคล้ายวันประสูติของพระเยซู มีผู้ตีความไว้หลายลักษณะเช่น การทำลายตนเองเป็นการกระทำที่ขัดแย้งต่อธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่พระเจ้าของเขากำหนด ความทุกข์ของแวร์เธอร์เป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้เปรียบเสมือนความทุกข์ของพระเยซูซึ่งเกิดจากการถูกทรมาน ดังนั้นการกระทำเช่นนี้จึงสมเหตุผล หรือการตีความที่ว่า เกอเธ่ต้องการบอกเป็นนัยว่า วันคริสต์มาสเป็นวันที่ให้ความหวังแก่โลกและมวลมนุษยชาติ ไม่เว้นแม้แต่คนบาปอย่างแวร์เธอร์ (Rumpf, 1997: 58-59)

2. มนุษย์กับธรรมชาติ

เกอเธ่นำเสนอธรรมชาติไว้สองลักษณะในนวนิยาย ลักษณะแรกคือธรรมชาติเสมือนเป็นหนึ่งเดียวกับมนุษย์ ธรรมชาติคือสิ่งที่พระเจ้าของเขาสร้างขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาธรรมชาติจะเห็นว่าพระเจ้าของเขาสถิตอยู่ทั่วไปในสรรพสิ่งและมนุษย์ได้ประจักษ์ถึงความเป็นอมตะของพระองค์ การบรรยายลักษณะธรรมชาติดังกล่าวให้ภาพของธรรมชาติอันรื่นรมย์และสงบสุข เมื่อมองไปทางใดมีแต่ความสดชื่นเขียวขจี ลักษณะการบรรยายเช่นนี้จะอยู่ในตอนที่หนึ่งของเรื่อง ซึ่งเป็นตอนที่แวร์เธอร์มีความสุขเพราะมีความรักและความหวัง ธรรมชาติโดยรอบจึงสวยงามและเต็มไปด้วยความร่มเย็น สงบสุข เป็นบรรยากาศในฤดูใบไม้ผลิแถบชนบทที่มีภาพของครอบครัวชาวไร่ชาวนา บาทหลวงและชีวิตคนธรรมดาในสังคมซึ่งมีชายเป็นผู้นำ เวิร์เธอร์รู้สึกเหมือนว่า “ผู้เป็นที่รักนิรันดร์ของสรรพสิ่งทั้งปวง” สถิตอยู่ในธรรมชาติโดยรอบ ดังเช่น ข้อความในจดหมายลงวันที่ 10 พฤษภาคม ของแวร์เธอร์ที่เขียนถึงวิลเฮล์มว่า

“...จิตใจและวิญญาณของข้าขณะนี้ มีแต่ความสดชื่นเบิกบานราวรุ่งอรุณของฤดูใบไม้ผลิอันแสนหวานที่ข้าได้เสพจนอิ่มเอมเปรมใจ ข้าอยู่เพียงลำพังและปลื้มปิติที่ได้ใช้ชีวิตอยู่ ณ สถานที่ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อผู้มีจิตใจและวิญญาณดังข้านี้ สหายรัก ข้าดื่มด่ำมีความสุขกับความเป็นอยู่อันเงียบสงบเสีจจนละเลยงานศิลปะไปสิ้น ข้าอาจวาดอะไรไม่ได้เลยแม้ลายเส้นสักหนึ่งเส้น ข้าไม่เคยเป็นจิตรกรยิ่งใหญ่ไปกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้เลย ยามเมื่อหุบเขารายล้อมส่งกลิ่นอายความชื่นและแสงสุริยันอันสูงส่งเคลื่อนคล้อยลาดต่ำลงสัมผัสความ

มีมิติของแนวป่า มีเพียงแสงบางส่วนเท่านั้นที่เล็ดลอดทอดล้าอยู่ภายในวิหารอันศักดิ์สิทธิ์ ยามนั้นข้าเอนกายลงนอนบนแนวหญ้าสูงใกล้ลำธารน้ำไหล พลังนึกงอนใจที่ได้เห็นกอหญ้าเล็กหลากชนิดนับพันบนพื้นดิน ยามที่ข้าสัมผัสโลกน้อย ๆ ของสรรพชีวิตที่เคลื่อนไหวไปมาบนยอดหญ้า ไม่ว่าจะเป็นนอนตัวจ้อยรูปร่างต่าง ๆ กันหรือแมลงหลากชนิดนับพัน ข้ารู้สึกว่าเป็นเจ้าผู้ทรงสร้างเราตามความคิดฝันของพระองค์ทรงอยู่ใกล้ ข้าสัมผัสสายลมแผ่วแห่งความรักและเมตตาของพระองค์ผู้ทรงนำเราล่องลอยไปสู่ความปีติอันเต็มใจอันเป็นนิรันดร์และทรงพิทักษ์เราไว้ในสภาวะเช่นนี้ตลอดกาล...” (Goethe Werke VI, 1982 : 9)

ในจดหมายลงวันที่ 26 พฤษภาคมของแวร์เธอร์มีใจความกล่าวถึงธรรมชาติว่า “ธรรมชาติเท่านั้นเป็นผู้สร้างและเป็นศิลปินที่ยิ่งใหญ่” “ธรรมชาติเท่านั้นที่บริบูรณ์เพียงพร้อม” และ “...ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งหมด...เป็นสิ่งที่ทำลายความรู้สึกและการแสดงออกอันแท้จริงของธรรมชาติไปสิ้น” (Goethe Werke VI, 1982: 15) ข้อความดังกล่าวตรงกับแนวความคิดของนักประพันธ์เยอรมันสมัย “พายุและแรงผลักดัน” ที่ยกย่องธรรมชาติว่าเป็นสัญลักษณ์ของระเบียบทั้งหมดในจักรวาล เป็นแหล่งกำเนิดของพลังสร้างสรรค์อันแท้จริงและบริสุทธิ์ ซึ่งปรากฏออกมาให้เห็นเด่นชัดในเพลงพื้นบ้านของชาวบ้านธรรมดา

การบรรยายธรรมชาติของเกอเธ่อีกลักษณะหนึ่งคือความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับความรู้สึกของมนุษย์ ยามที่มนุษย์โคกเศร้า สับสนวุ่นวายใจ ภาพของธรรมชาติตั้งแต่เดิมสวยงามสงบสุข กลับกลายเป็นภาพที่ดูแล้วน่าหวาดกลัว เกอเธ่บรรยายธรรมชาติในฤดูใบไม้ร่วงอันซีมเศร้าเพื่อสะท้อนให้เห็นความรู้สึกภายในใจของแวร์เธอร์ว่าเป็นดังนั้นเช่นกัน ดังข้อความในจดหมายลงวันที่ 4 กันยายน

“...ใช่แล้ว เป็นเช่นนี้แหละ ธรรมชาติย่างเข้าใกล้ฤดูใบไม้ร่วงมากเพียงใด ตัวของข้าและสิ่งรอบกายข้าก็เข้าสู่ฤดูใบไม้ร่วงมากปานกันเพียงนั้น ใบไม้ในใจของข้ากำลังเริ่มเหลือง ส่วนใบไม้บนต้นไม้รอบด้านร่วงหล่นลงพื้นดินหมดแล้ว...”

แวร์เธอร์เคยมองธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่บันดาลความสุข ครั้นเมื่อเขากระทบทุกข์ดูเหมือนธรรมชาติก็กลับกลายเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์ด้วย ดังใจความในจดหมายลงวันที่ 18 สิงหาคม

“...ธรรมชาติซึ่งดลบันดาลให้ข้ามีความสุขและรู้สึกอบอุ่นเต็มอ้อมในหัวใจ อีกทั้งได้สรรคสร้างทุกสิ่ง ณ ที่นี้โดยรอบดังเช่นสรรพวรรคนั้น มาบัดนี้ธรรมชาติได้กลายมาเป็นผู้สร้างทุกข์ และเป็นเสมือนวิญญาณคอยทรมาณข้าทุกแห่งหนจนสุดจะทนได้ ทุกครั้งที่ข้าขึ้นมายืนบนหน้าผาและมองลำธารน้ำไหลผ่านหุบเขาอันอุดมสมบูรณ์ไปสู่เนินเขาต่าง ๆ นั้น ข้ามองเห็นต้นไม้โดยรอบกำลังผลิหน่อและออกช่อบาน ข้าเห็นเทือกเขาปกคลุมด้วยต้นไม้สูงใหญ่และรกรกชฎไผ่ขึ้นไปตั้งแต่ตีนเขาจนถึงยอดสูง อีกทั้งหุบเขาคดเคี้ยวเลี้ยวลดก็ถูกปกคลุมไปด้วยพฤษไพร่น่าพิศมัย ธารน้ำไหลเอื่อยอย่างอ่อนโยนไปตามคูร่องส่งเสียงเหมือนดังกระซิบกระซาบนั้นได้สะท้อนเงาหมู่เมฆบนท้องฟ้าซึ่งสายลมเบา ๆ ในยามเย็นพัดผ่านมา ยามข้าได้ยินเสียงเหล่านี้การอบตัวส่งเสียงดังเพิ่มชีวิตชีวาให้แก่ป่าเขา

และฝูงแมลงนับล้านตัวออกมาเต้นระบำอย่างรำเรงท่ามกลางแสงสีแดงครั้งสุดท้ายของ สุริยันที่ส่องมาเพื่อปลุกแมลงเต่าทองให้ตื่นขึ้นจากใบบนๆ เสียงแมลงบินวนเวียนอยู่รอบ ตัวข้าเบนให้ข้าหันมามองพื้นดิน ข้าเห็นหญ้าอมสดุดหาอาหารหล่อเลี้ยงจากน้ำมาหิน อันแข็งแกร่งซึ่งข้ากำลังยืนอยู่ และเห็นพุ่มไม้เตี้ยขึ้นอยู่ตามเนินทรายอันแห้งผาก สิ่ง ทั้งหมดเปิดเผยให้ข้าเห็นชีวิตภายในอันศักดิ์สิทธิ์และสุขใสของธรรมชาติ..

...ราวกับม่านในจิตใจและวิญญาณถูกชักขึ้น เวทีชีวิตอันเป็นนิรันดร์ได้แปรเปลี่ยนเป็น หุบเหวของหลุมฝังศพที่เปิดกว้างตลอดกาล ท่านพูดได้ใหม่ว่าเป็นเช่นนี้แหละ เพราะ ทุกสิ่งต้องจากไปละหรือ เพราะทุกสิ่งหมุนไปอย่างรวดเร็วจนยากที่พลังแห่งตัวตนจะทนทาน ได้ มันจึงถูกกระแสน้ำพัดกระชาก ถูกกลืนไปในเกลียวคลื่นและกระแทกกับโขดหินกระนั้น หรือ...” (Goethe Werke VI, 1982: 51)

เกอเธ่ต้องการชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับสิ่งของหรือมนุษย์ ในตอนที่หนึ่งผู้อ่าน เห็นภาพต้นวอลนัตสูงใหญ่โอบนาคีบให้ร่มเงาเย็นสบายหน้าบ้านบาทหลวง แต่ในตอนที่สองต้นวอลนัตถูก โคนทิ้งเพราะภรรยาของบาทหลวงคนใหม่เห็นว่า เด็ก ๆ ชอบมากเก็บลูกวอลนัตและก่อเสียงดังน่ารำคาญ ส่วนมนุษย์ก็เปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ในตอนที่หนึ่งแวร์เธ่ชื่นชมความรักและความซื่อสัตย์ของหนุ่มชวาเนา แต่ทว่าในตอนที่สอง ความรักนี้ได้ทำให้หนุ่มชวาเนากลายเป็นฆาตกร ดังนั้นไม่ว่ามนุษย์หรือสิ่งของที่แวร์เธ่ เคยพบเห็นมาได้เปลี่ยนแปลงไปสิ้นเช่นเดียวกันกับธรรมชาติ

3. ศิลปะคือโลกอุดมคติ

แวร์เธ่เป็นตัวแทนของคนในสมัย “พายุและแรงผลักดัน” ผู้ชื่นชมพลังสร้างสรรค์และศิลปะที่มาจากจิตใจโดยตรง มิใช่ศิลปะซึ่งมาจากเหตุผลและสามารถเรียนรู้และสั่งสอนได้ตามแนวคิดของสมัยแห่งการ รู้แจ้ง ในนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่” เกอเธ่เน้นบทบาทของศิลปะสามแขนง คือ ดนตรี จิตรกรรม และวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อตัวละคร ถึงแม้แวร์เธ่ไม่ได้เล่นดนตรี แต่ทว่าเขาชื่นชมและหลงใหล ในเสียงเปียโนของลีโอทเท ยามใดที่เขาได้ยินเพลงที่ลีโอทเทเล่น จิตใจของเขาเป็นสุข สัมผัสความเศร้าหมอง และความคิดที่จะฆ่าตัวตายได้ชั่วคราว

แวร์เธ่สนใจวาดภาพวิวทัศนียภาพมาตลอดในช่วงแรกของบทที่หนึ่ง ครั้นเมื่อเขาพบลีโอทเท เขามีอาก วาดภาพได้อีก คงวาดแต่ภาพลายเส้นเค้าโครงใบหน้าของลีโอทเทเท่านั้น และสุดท้ายก็หยุดวาดภาพไปในที่สุด

สิ่งซึ่งมีอิทธิพลและแฝงความหมายลุ่มลึกในนวนิยายคือ วรรณกรรม เกอเธ่ได้เอ่ยถึงนักประพันธ์ สี่คนซึ่งผลงานของพวกเขาสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตัวละครรวมทั้งโลกทัศน์และแนวคิดของเกอเธ่ได้ อย่างดีเยี่ยม

3.1 โฮเมอร์ (Homer)

เกอเธ่สนใจอ่านงานของโฮเมอร์ซึ่งเป็นนักประพันธ์ชาวกรีกตอนปลายศตวรรษที่ 8 ก่อนคริสต์

ศักราช เพราะได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดจากแฮร์เดอร์ (Johann Gottfried Herder ปี ค.ศ. 1744-1803) นักประพันธ์ชาวเยอรมันสมัย “พายุและแรงผลักดัน” เมื่อครั้งที่เกอเธ่ศึกษาอยู่ที่เมืองไลพ์ซิก (Leipzig) แฮร์เดอร์เชื่อว่า วรรณกรรมคือภาษาแท้จริงของมนุษยชาติ นักประพันธ์ควรหันไปศึกษาวิถีศิลปะของบรรพบุรุษเพื่อสร้างพลังอารมณ์ของตนเอง แฮร์เดอร์เชื่อว่า ในสมัยดั้งเดิมก่อนมีการจารึกอักษร วรรณกรรมมีบทบาทและอิทธิพลสูงสุด ดังนั้นเกอเธ่จึงให้แวร์เธ่ชื่นชมไฮเมอร์ เพราะไฮเมอร์เป็นตัวแทนของวรรณกรรมยุคเริ่มแรก เขาประพันธ์มหากาพย์ที่มีชื่อเสียงสองเรื่อง ได้แก่ “อีเลียส” และ “โอดิสซีส” งานวรรณกรรมของเขาเรียบง่าย เป็นธรรมชาติ ไร้กฎเกณฑ์หรือรูปแบบที่เคร่งครัด เวิร์เธ่เกลียดสังคมที่จอมปลอม สังคมที่ชิงดีชิงเด่นที่อยู่รอบตัว การที่เขารักงานของไฮเมอร์ก็เพราะต้องการจะหลีกเลี่ยงสังคมนั้นเอง

3.2 ออสเซียน (Ossian)

เกอเธ่รู้จักออสเซียนจากแฮร์เดอร์เช่นกัน ออสเซียนเป็นนักขับลำนำเกี่ยวกับวีรบุรุษสมัยโบราณของสกอตแลนด์ ผู้ที่สร้างตัวละครออสเซียนคือเจมส์ แมคเฟอร์สัน (James Macpherson ปี ค.ศ. 1736-1796) ออสเซียนเป็นตัวแทนของงานวรรณกรรมดั้งเดิมที่มีลักษณะใกล้ชิดกับชาวบ้านเฉกเช่นงานของไฮเมอร์ เกอเธ่นำออสเซียนมาแทนที่ไฮเมอร์ในบทที่สองของนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่” เพราะเนื้อหาชวนเศร้าของออสเซียนเหมาะสมกับสภาพอารมณ์หดหู่และหม่นหมองของแวร์เธ่ เกอเธ่สร้างฉากก่อนที่แวร์เธ่จะฆ่าตัวตายโดยให้แวร์เธ่อ่าน “บทเพลงของเซลมา” (Songs of Selma) ในบทประพันธ์ออสเซียนซึ่งมีเนื้อหาถึงความเศร้าอาดูรและความอาลัยรักของผู้ที่สูญเสียคนรักไปให้ลือทเทพัง ลือทเท่ห์รู้สึกสะเทือนใจ และรำให้ร่วมกับแวร์เธ่ เพราะทั้งสองรู้สึกว่าคุณค่าตนเองประสบชะตากรรมอันเศร้าอันหด เช่นเดียวกับวีรบุรุษในบทเพลงนั้น

ตัวอย่างจาก “บทเพลงของเซลมา”

“... ใครกันที่ยืนค้ำไม่ทำอยู่ตรงนั้น ใครกันมีศีรษะขาวโพลนเพราะชราและนัยน์ตาแดงกำเพราะรำไห้ เขาคือพ่อของเจ้านั่นเอง ไอ์ โมราร์ พ่อไม่มีลูกชายคนอื่นอีกแล้ว นอกจากเจ้า พวกเขาได้ยืนกิตติศัพท์ของเจ้าในสงคราม พวกเขาได้ยืนว่าศัตรูของเจ้าพากันล้มตาย พวกเขาได้ยืนกิตติศัพท์ชื่อเสียงของโมราร์ แต่อนิจจา ทำไมพวกเขาไม่ได้ยืนว่าเจ้าบาดเจ็บเป็นแผลฉกรรจ์ พ่อของโมราร์ ร้องไห้ ร้องไห้ แต่ลูกชายของเจ้าไม่ได้ยืนเสียงของเจ้าดอก การนอนหลับของคนตายดังลึก หมอนเป็นฝุ่นของพวกเขายู่ต่ำ เขาไม่สำเนียงเสียงของเจ้าอีกต่อไป เขาไม่มีวันฟื้นขึ้นมาจากเสียงเรียกของเจ้า ไอ์ เมื่อไรหนอ รุ่งอรุณจะมาเยือนหลุมฝังศพเพื่อมาปลุกผู้ที่หลับใหลว่า จงตื่นขึ้นเถิดหนา.....” (Goethe Werke VI, 1982: 111-112)

3.3 คล็อพตอก (Klopstock)

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า คล็อพตอกเป็นนักประพันธ์คนแรกๆของเยอรมันผู้นำความคิดของกระแสศรัทธานิยมมาใส่ไว้ในงานประพันธ์ของเยอรมัน เวิร์เธ่และลือทเท่ห์มีความรู้สึกร่วมกันและเข้าใจกันเมื่อมองดูธรรมชาติยามพายุฝนผ่านพ้น ทั้งสองนึกถึงบทกวีชื่อ “เฉลิมฉลองฤดูใบไม้ผลิ” (Frühlingsfeier)

ของนักประพันธ์ผู้นี้พร้อมกัน บทกวีเอยถึงการพรรณนาธรรมชาติอันงดงามยามฝนแรกของปีตกลงกระทบผืนดิน ผู้ประพันธ์บรรยายและสรรเสริญปรากฏการณ์ธรรมชาติทุกอย่างที่เห็น ตั้งแต่หนอนตัวน้อยไปจนถึงฟ้าแลบฟ้าร้อง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า พระเป็นเจ้าสถิตอยู่ทุกหนแห่งบนโลก

3.4 เลสซิง (Lessing)

เลสซิง (Gotthold Ephraim Lessing ปี ค.ศ. 1729-1781) เป็นนักประพันธ์เยอรมันในสมัยแห่งการรู้แจ้ง เขาเขียนบทละครโศกนาฏกรรมของชาวเมืองเรื่อง “เอมิเลีย กาลอททิ” (Emilia Galotti) ขณะที่แวร์เธอร์ตาย มีผู้พบบทละครเรื่องนี้วางเปิดอยู่บนโต๊ะทำงานของเขา เกอเธ่ศึกษาชีวประวัติของเยรูซาเลมผู้ฆ่าตัวตายเพราะหลงรักหญิงที่มีคู่หมั้นแล้วอย่างละเอียด และพบว่า บนโต๊ะทำงานของเยรูซาเลมมีบทละครเรื่องนี้วางเปิดอยู่ เกอเธ่นำรายละเอียดนี้มาใส่ไว้ในนวนิยาย เพราะเขาต้องการจะบอกนัยอันลึกซึ้งที่แฝงอยู่จากเนื้อเรื่องของบทละคร เลสซิงสร้างตัวละครเอมิเลียให้เป็นหญิงสาวที่รักเกียรติยศและมีคุณธรรมนางขอร้องให้บิดาใช้กริชแทงนางให้ตาย ด้วยนางเกรงว่า นางจะพ่ายแพ้ต่ออำนาจและเล่ห์กลของเจ้าชายผู้ครองเมืองผู้หวังจะช่วงชิงนางไปจากคู่หมั้น และจะสูญเสียจริยธรรมอันดีงาม บิดาของนางได้ทำตามที่นางขอร้องเพื่อปกป้องเกียรติยศและชื่อเสียงของบุตรสาว ดังนั้นจึงมีผู้ตีความว่า ที่แวร์เธอร์ฆ่าตัวตายนั้น เนื่องจากเขากลัวว่า เมื่อเขาจุ่มพิตลือทเทแล้ว เขามีอาจควบคุมความปรารถนาของเขาได้ อาจจะไปสู่การทำลายเกียรติยศและชื่อเสียงของลือทเท

ด้วยเหตุนี้จึงอาจสรุปได้ว่า วรรณกรรมมีความหมายต่อแวร์เธอร์ดังนี้ (Rumpf, 1997: 55)

1. วรรณกรรมนำเขากลับไปสู่โลกอุดมคติ โลกที่มนุษย์ประพาศิตินดีงาม มีศีลธรรมและเป็นวีรบุรุษ
2. วรรณกรรมคือสื่อกลางในการสื่อสารกับลือทเทและเป็นที่ยอมรับของจิตวิญญาณเดียวกัน
3. วรรณกรรมชี้ให้เห็นความประพาศิตินดีของบุคคลผู้เป็นแบบอย่าง ซึ่งหาไม่ได้ในโลกของความเป็นจริง

4. การอยู่นอกกรอบสังคม

แวร์เธอร์ชื่นชมศิลปะและธรรมชาติ เนื่องจากว่าเขาไม่พอใจสังคมและความประพาศิตินดีของคนในสังคมชั้นสูงซึ่งได้แก่ข้าราชบริพารในราชสำนัก เวิร์เธอร์ไม่ได้ทุกข์ทรมานเพราะความรักอย่างเดียว เขาทุกข์เพราะเขารู้สึกขัดแย้งกับสังคมรอบด้านด้วย

แวร์เธอร์เห็นว่าสังคมของชนชั้นสูงอยู่ห่างไกลชาวบ้าน เขาเหล่านี้หยิ่งทะนงตน ชอบแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ชอบพิธีรีตอง โอ้อวดและพุดปิด ดั่งในจดหมายที่เขาเขียนถึงวิลเฮล์มลงวันที่ 24 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1771

“...ความตกต่ำอันรุ่งโรจน์ ความเปื้อนหนายี่ที่ต้องมาอยู่ท่ามกลางผู้คนน่ารังเกียจในสังคมนี้ การแย่งชิงตำแหน่งซึ่งกันและกัน และวิธีคอยเฝ้าพยายามพุ่งชนหน้ากันไปแม้แค่ก้าวเดียวก็ตามที อีกทั้งก็เลสตันหาที่แสดงออกอย่างแจ่มชัดอีกเล่า...” (Goethe Werke VI, 1982: 62-63)

และในจดหมายลงวันที่ 8 มกราคม ปี ค.ศ. 1772

“...คนเหล่านี้เป็นคนประเภทใดกัน จิตใจมุ่งคิดแต่เรื่องกิจกรรมและพิธีรีตอง ทั้งความคิดและพฤติกรรมที่ทำมาแรมปีก็มั่งมันเพียงขอให้ได้เลื่อนตำแหน่งที่ตนนั่งให้เข้าไปใกล้ขีดหัวโต๊ะให้มากขึ้นอีกหนึ่งที่เท่านั้น.... และมีใช้พวกเขาเหล่านี้ไม่มีงานการอะไรทำ เปล่าเลย งานของพวกเขาของสะสมเพิ่มจำนวนขึ้นตลอด เหตุเพราะจิตใจหมกมุ่นอยู่กับการเลื่อนตำแหน่งจนไม่มีเวลาทำงานสำคัญอื่น...” (Goethe Werke VI, 1982 : 64)

แวร์เธอร์ไม่ยอมรับหากมีผู้อ้างว่า ชชาติตระกูลสำคัญกว่านิสัยส่วนตัวและการศึกษาหรือความสามารถ แม้ตัวเขาเองมีความคิดเห็นดังกล่าว แต่เขาก็ยอมรับข้อข้อหนึ่งว่า มนุษย์ไม่เท่าเทียมกันและมีอาจเท่าเทียมกันได้ เขาชื่นชมการปกครองบ้านเมืองแบบพ่อปกครองลูก พ่อเมืองคอยดูแลเอาใจใส่ลูกบ้าน เขาชอบวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน เกลียดชีวิตในเมือง การมีชีวิตครอบครัวที่ลงตัว มีบ้าน มีอาชีพการงานนั้นเป็นรูปแบบที่ตายตัวเกินไป ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเป็นตัวทำลายความรู้สึกและพลังสร้างสรรค์

ในเรื่องความรักก็เช่นกัน เขารักหญิงที่เป็นของชายอื่นและอยากได้นางมาครอบครอง ถือว่าเป็นการกระโจนออกนอกโซ่ตรวนทางจริยธรรมของสังคม เขาไม่ได้คิดว่าสิ่งที่ตนทำผิดหรือถูกตามครรลองทางจริยธรรมและศีลธรรมของสังคมในขณะนั้น เขาถือว่าความรักเป็นเรื่องของอารมณ์และจิตวิญญาณเฉกเช่นที่อารมณ์และจิตวิญญาณเป็นแหล่งกำเนิดของกระแสน้ำแห่งพลังสร้างสรรค์ กฎและระเบียบของสังคมเปรียบเสมือนโซ่ตรวนซึ่งขัดขวางกระแสน้ำดังกล่าว

อย่างไรก็ดี เวิร์เธอร์มิได้ต้องการปฏิรูปโครงสร้างของสังคม เขาเพียงใฝ่ฝันอยากได้ชีวิตที่ตนเองสามารถกำหนดหนทางเดินของตนเองได้ การที่เขาต้องการใช้พรสวรรค์ส่วนตัวและกระทำทุกสิ่งตามแรงปรารถนาในใจนั้นเป็นเรื่องเฉพาะตัว เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล เขาไม่ได้หวังพัฒนาโลกให้ดีขึ้น สิ่งที่เขาต้องการคือความสุขส่วนตัวเท่านั้น

ศิลปะในการประพันธ์

1. รูปแบบของนวนิยาย

เกอเธ่เลือกรูปแบบการเขียนจดหมาย ซึ่งบางครั้งมีลักษณะคล้ายอนุทินประจำวัน รูปแบบการเขียนชนิดนี้เอื้อให้ตัวละครสามารถระบายความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เขาประสบให้ผู้รับจดหมายทราบ ผู้อ่านจะรู้สึกเหมือนกับว่าแวร์เธอร์กำลังเล่าทุกสิ่งให้ฟัง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นใจในความรู้สึกอารมณ์ของเขา ตัวละครแวร์เธอร์จึงดูสมจริงและเหมือนมีตัวตน

นวนิยายในรูปแบบของจดหมายที่ชื่อเสียงในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้แก่เรื่อง “พามาเลา” ของแซมมวล ริชาร์ดสัน และเรื่อง “จูเลีย หรือ เอลัวอิสคนใหม่” ของ รุสโซ เกอเธ่เป็นผู้นำรูปแบบการเขียนจดหมายมาใช้ประพันธ์นวนิยายเป็นคนแรกของประเทศเยอรมนี

2. ลีลาภาษา

ภาษาที่เกอเธ่ใช้เขียนนวนิยายเรื่องนี้เป็นภาษาที่ผู้พูดพูดออกมาจากจิตใจโดยตรง มีลักษณะ

เป็นธรรมชาติและใกล้เคียงกับความรู้สึกของผู้พูดมากที่สุด ดังนั้นในบางครั้งจึงมีใช้ประโยคที่เรียงคำถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของภาษาเยอรมัน เป็นเพียงวลีสั้น ๆ คำบางคำซ้ำกันและมีเนื้อความไม่ต่อเนื่อง มีคำอุทานมากและใช้เครื่องหมายยัติภังค์บ่อยครั้ง ลักษณะของภาษาดังกล่าวแสดงภาวะจิตใจอันสับสนของผู้พูดได้เป็นอย่างดี แต่บางครั้งยามเมื่อตัวละครมีความสุข ลีลาและสำนวนที่ใช้จะมีถ้อยคำไพเราะและมีลักษณะคล้ายกวีนิพนธ์ เราสามารถจำแนกลักษณะการใช้ภาษาที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครได้ดังนี้ (Rumpf, 1997: 26-27)

2.1 การใช้คำที่มีความหมายเกินจริง เพื่อเน้นให้เห็นความรู้สึกของผู้พูดที่มีต่อบางสิ่งในขณะนั้น

“... Ich weiß weder daß Tag noch daß Nacht ist, und die ganze Welt verliert sich um mich her ...” (Goethe Werke VI, 1982: 28)

... ข้าไม่รู้ว่า เป็นกลางวันหรือกลางคืน ทุกอย่างในโลกรอบตัวข้าเลือนหายไปสิ้น

2.2 การใช้คำที่บอกอาการว่าผู้พูดกำลังเซงกันงั้น นึกหาคำพูดไม่ได้เพราะกำลังมีความรู้สึกบางอย่างในใจท่วมท้น

“...Ich riß mich von ihr weg, und –Gott! du siehst mein Elend, und wirst es enden...” (Goethe Werke VI, 1982: 92)

... ข้าพละหนึ่มาจากนาง และ - ไอ้ พระเป็นเจ้า - พระองค์ทรงเห็นความทุกข์ของข้าและจะจัดมันให้หมดไป ...

2.3 การละทิ้งประโยคบางส่วนหรือย่อประโยคให้สั้นขึ้นโดยมั่นใจว่าผู้ฟังจะเข้าใจความหมายได้เอง

“... O wenn ich Fürst wäre! Ich wollte die Pfarrerin, den Schulzen und die Kammer – Fürst !..” (Goethe Werke VI, 1982: 81)

... นี่หากข้าเป็นเจ้าผู้ครองเมือง ข้าคงต้องการให้ภรรยาบาทหลวง นายกเทศมนตรีและกรมคลัง - เจ้าผู้ครองเมือง ...

2.4 การใช้ประโยคที่มีเนื้อความซึ่งรู้จักกันทั่วไป เพื่อแสดงความห่างเหิน

“... Es ist doch gewiß, daß in der Welt den Menschen nichts notwendig macht als die Liebe...” (Goethe Werke VI, 1982: 50)

... แน่ละ ในโลกนี้ไม่มีอะไรจำเป็นสำหรับมนุษย์เท่าความรัก ...

2.5 การใช้เครื่องหมายวรรคตอนต่างๆ เช่น อัศเจรีย์ วงเล็บเหลี่ยม จุลภาคหรือ ยัติภังค์ เพื่อแสดงว่าผู้พูดกำลังคิดหรือเพ่งนึกอะไรบางอย่างขึ้นมาได้

“...(....) und doch – O mein Bruder ! – können wir gereifte Früchte vernachlässigen,..(....)?” (Goethe Werke VI, 1982: 54)

... เออหนอ ไอ้ พี่ชาย เราไม่ควรใส่ใจลูกผลที่สุกงอม....ละหรือ ...

2.6 การสลับตำแหน่งของคำในประโยคซึ่งไม่เป็นไปตามหลักไวยากรณ์ที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อเน้นความหมายสำคัญ

“... und von allen Inversionen, die mir manchmal entfahren, ist er ein Todfeind...” (Goethe Werke VI, 1982: 61)

... โดยเฉพาะการที่ข้าชอบสลับตำแหน่งของคำในประโยคบ้างในบางครั้ง เขาเกลียดจนเข้ากระดูก....

2.7 การเรียงคำต่อกันเพื่อเน้นความรู้สึกที่กำลังเพิ่มความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ของผู้พูด

“... das ist so wahr, menschlich ,innig ,eng und geheimnisvoll...” (Goethe Werke VI 1982: 73)

... นั่นเป็นความจริงแท้ ที่มนุษย์เข้าใจได้ ลึกซึ้ง ใกล้ตัวและเป็นปริศนา...

2.8 การซ้ำคำหรือประโยคเพื่อเน้นความรู้สึกที่กำลังเพิ่มความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ของผู้พูด และเกิดขึ้นค่อนข้างฉับพลันจนผู้พูดมีอาจควบคุมอารมณ์ได้

“... Was man ein Kind ist! Was man nach so einem Blicke geizt! Was man ein Kind ist! ...” (Goethe Werke VI, 1982: 36)

... ตัวข้านี้ช่างเป็นเด็กเสียนี้กระไร ข้าเฝ้าใฝ่หากการหันมามองยิ่งนัก ตัวข้านี้ช่างเป็นเด็กเสียจริง ...

3. การนำเสนอเนื้อหาและมุมมอง

เนื้อเรื่องของนวนิยาย “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” ดำเนินอยู่ในเวลาหนึ่งปีครึ่ง เกอเธ่นำเสนอเป็นสองตอน ตอนแรก เริ่มตั้งแต่แวร์เธอร์เดินทางไปเมืองวาลไฮม์ และจบลงเมื่อเขาเดินทางออกจากเมืองในวันที่ 10 กันยายน ส่วนตอนที่สองกล่าวถึงแวร์เธอร์ไปทำงานกับขุนนาง ฟอน ซี และจบเมื่อแวร์เธอร์ฆ่าตัวตาย เกอเธ่เคยนำเสนอแก่นเรื่องความตายไว้แล้วตั้งแต่ทำตอนทีหนึ่ง ซึ่งเป็นฉากที่แวร์เธอร์พูดคุยกับลือทเทเรื่องความตาย ส่วนตอนทำบทที่สอง เวิร์เธอร์ตายจริง การบรรยายเหตุการณ์แต่ละตอนมีลักษณะสมดุลเพราะได้สอดแทรกความคิดเห็นตลอดจนความรู้สึกของแวร์เธอร์ไว้ตลอด ในตอนที่หนึ่งมีฉากใหญ่สามฉาก ได้แก่ ฉากงานแต่งงาน ฉากการไปเยี่ยมเยียนบาทหลวง และฉากสนทนาก่อนลาจากกัน ส่วนในตอนที่สองมีสี่ฉากใหญ่ คือฉากงานเลี้ยงของท่านทูต ฉากชายหนุ่มหาคอกไม้ในฤดูหนาว ฉากเรื่องราวชีวิตของหนุ่มชวานา และฉากแวร์เธอร์ไปเยี่ยมลือทเทเป็นครั้งสุดท้าย

เกอเธ่นำเสนอตัวละครอื่นในลักษณะที่ต่างจากแวร์เธอร์ ไม่ว่าจะเป็นลือทเท อัลแบร์ท ข้าราชการ หรือว่าหญิงชวานา ทุกคนเป็นคนธรรมดาที่มีชีวิตเรียบง่าย มีความสมดุลทางอารมณ์และจิตใจ ซึ่งภาพดังกล่าวตรงข้ามกับแวร์เธอร์ผู้มีอารมณ์อ่อนไหวอย่างเด่นชัด และผู้ที่มีลักษณะตรงข้ามกับแวร์เธอร์มากที่สุดคือเด็ก ๆ ภาพบรรยายเกี่ยวกับเด็กจึงปรากฏอยู่ตลอดเวลาในนวนิยาย

ในตอนที่หนึ่งซึ่งแวร์เธอร์มีความสุข ผู้ประพันธ์ใช้บุรุษสรรพนามบุรุษที่หนึ่งในการเล่าเรื่อง ส่วนในตอนสองการเล่าเรื่องมาจากมุมมองของผู้เล่าเรื่องอีกคนหนึ่ง คือบรรณาธิการผู้รอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง เขา

บรรยายชะตากรรมของแวร์เธอร์เหมือนกับเป็นผู้ป่วยคนหนึ่ง ภาษาที่ใช้บรรยายเรียบง่าย บอกข้อมูลที่เกิดขึ้นตามจริง ไม่ได้แสดงอารมณ์ใด ๆ ไม่มีคำวิจารณ์สอดแทรก ลักษณะการบรรยายเช่นนี้ตรงกันข้ามกับภาษาในจดหมายของแวร์เธอร์อย่างเด่นชัด ดังนั้นผู้อ่านจึงเห็นมุมมองจากภายในและจากภายนอกตัวละครสลับกันไป

ลักษณะการดำเนินเรื่องสัมพันธ์กับเนื้อหา ตอนแรกซึ่งเป็นการบรรยายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงเวลาที่แวร์เธอร์มีความสุข เนื้อเรื่องจะดำเนินไปอย่างเชื่องช้า ต่อมาจะเร็วขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งก่อนถึงตอนจบ จะมีเพียงช่วงเดียวที่มีจังหวะเข้ามาคั่นนั่นคือตอนที่แวร์เธอร์อ่าน “บทเพลงของเซลมา” ให้ลือทเทฟฟัง ต่อจากนั้นเรื่องก็จบอย่างรวดเร็วด้วยความตายของแวร์เธอร์

4. เวิร์เธอร์ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2

ตัวอย่างที่ผู้เขียนนำเสนอในบทความนี้แปลมาจากเวิร์เธอร์ฉบับที่ 2 ซึ่งเกอเธ่ได้นำมาปรับปรุงแก้ไขใหม่เมื่อปี ค.ศ. 1789 ดังที่กล่าวมาแล้วว่านวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” ฉบับที่ 1 ได้รับความนิยมน้อยมากหลังจากออกพิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1774 ต่อมาเกอเธ่ได้นำต้นฉบับที่ 1 มาปรับปรุงใหม่ซึ่งขณะนั้นเขาอยู่ที่เมืองไวมาร์ อันเป็นช่วงเวลาที่เขาได้พัฒนาแนวความคิดและวิธีการเขียนงานไปสู่ “ยุคคลาสสิกไวมาร์” ด้วยเหตุนี้นวนิยาย “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” ฉบับที่ 2 จึงมีรูปแบบ ภาษา และเนื้อหาสมดุลงัน เกอเธ่ตัดคำบางคำที่นิยมใช้ในสมัย “พายุและแรงผลักดัน” ออก เช่น ตัดคำกริยาบางคำและพยางค์ขึ้นต้นตัวหน้าของพยางค์ออก และเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับหนุ่มชวอนาเข้าไปซึ่งในต้นฉบับที่ 1 ไม่มี อีกทั้งได้แต่งเติมเสริมบุคลิกของอัลแบร์ทสามีของลือทเทให้มึลักษณะที่น่าคบมากกว่าในฉบับที่ 1 และให้แวร์เธอร์รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ทำลายความสุขของคนทั้งสอง เวิร์เธอร์จึงเป็นคนดีน่ายกย่องมากขึ้น ดังนั้นการที่แวร์เธอร์รู้สึกว่าตนเองเดียวดายนั้น จึงดูสมเหตุผล อีกทั้งเกอเธ่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงถ้อยคำใหม่ให้ผู้อ่านเห็นว่าแวร์เธอร์มีความแน่วแน่ใจในการฆ่าตัวตาย โดยให้เขาเขียนข้อความว่า “นี่คือจุดมุ่งหมายและความหวังครั้งสุดท้ายของเขา” ในฉบับที่ 2 ผู้อ่านจะเห็นว่า ลือทเททรักแวร์เธอร์ และไม่ยากให้แวร์เธอร์ได้หญิงใดมาเป็นคู่ครอง แม้แต่เพื่อนของนาง นางอยากเก็บเขาไว้กับนางแต่ผู้เดียว กล่าวโดยสรุป ต้นฉบับที่ 2 สมบูรณ์แบบในเนื้อหาที่เน้นให้เห็นสภาพจิตใจและอารมณ์อ่อนไหวของตัวเอกที่นำไปสู่จุดจบอันเศร้าสลดได้เด่นชัดโดยสอดแทรกความรู้สึกเห็นอกเห็นใจตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์ตัวเอกผสมผสานกันอย่างสมดุล สมกับที่เกอเธ่กล่าวว่าเขาทำให้ “นวนิยายเรื่องนี้สูงส่งขึ้นมาอีกหลายระดับ”

ปฏิกิริยาจากนักวิจารณ์

อาจกล่าวได้ว่านวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” ทำให้ผู้คนทั่วโลกรู้จักวรรณกรรมของเยอรมัน หลังจากนวนิยายเรื่องนี้ออกพิมพ์เผยแพร่ได้ไม่นานและประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว นั้น ได้มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์งานเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งฝ่ายชื่นชอบและฝ่ายรังเกียจเด็ดฉันท ฝ่ายชื่นชอบส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นร่วมสมัยซึ่งเห็นว่า เวิร์เธอร์เป็นตัวแทนของตน ปัญหาของแวร์เธอร์เป็นปัญหาของสมัยที่พวกเขาารู้สึกกระทบด้วยไม่ว่าจะมองในแง่มุมใด กลุ่มที่ชอบนวนิยายเรื่องนี้เห็นว่านวนิยายมีคุณค่าทางวรรณศิลป์มิใช่ชอบตามแฟชั่นนิยม ดังเช่น วิลเฮล์ม ฟอน ฮุมโบลท์ (Wilhelm von Humboldt) ได้เขียน

จดหมายไปถึงคู่หมั้นชื่อ คาโรลีน ฟอน ดัคเคอโรเดน (Caroline von Dacheröden) เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1789 มีใจความว่า

“ผมอ่านนวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” เป็นครั้งแรกในฤดูหนาวนี้ ผมเห็นมันวางอยู่บนโต๊ะของเพื่อนในตอนเย็น จึงหยิบขึ้นมาอ่านและวางไม่ลงเลย จนกระทั่งถึงเช้าวันรุ่งขึ้น ลีน่า ที่รัก หนังสืออะไรช่างดีเช่นนี้ สิ่งที่จับใจผมมิใช่เรื่องความรัก ความเศร้า ความผิดหวัง หรือความเห็นอกเห็นใจในชะตากรรมของเขาดอก หากแต่ว่าเป็น เพราะการบรรยายสิ่งต่างๆ ที่เขาพบเห็นนั้นเต็มไปด้วยความรู้สึก และการแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะเป็นการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับผู้คน ชีวิตหรือว่าชะตากรรมของเขาเหล่านั้น ธรรมชาติที่สวยงามและภาพของความเป็นจริงที่ปรากฏได้ถูกถ่ายทอดออกมาจากหัวใจ อย่างไม่อ้อมค้อม อีกทั้งการนำเสนอตัวละครก็ละเอียดถี่ถ้วน ภาษาที่ใช้เรียบง่ายทว่าจับใจ และมีมนต์ขลัง จากที่บรรยายเด็ก ๆ ประทับใจผมมากที่สุดเพราะได้เห็นความเรียบง่าย ความไร้เดียงสา ความบริสุทธิ์ของจิตใจ ไม่มีสิ่งใดผิดรูปผิดร่าง หรือมีบรรยากาศตึงเครียด เจือปนอยู่เลย ...ขอโทษที่เขียนยืดยาวถึงหนังสือที่รู้จักกันดีและมีผู้วิจารณ์กันบ่อยแล้ว หากแต่ว่าเรื่องนี้เป็นสิ่งใหม่สำหรับผม และผมดีใจที่เป็นเช่นนั้น ผมคงจะได้ลิ้มรสมันไปนานแล้ว ถ้ามันอยู่ในมือของผมมาก่อนหน้านี้ เวลานี้ผมรู้สึกพอใจเป็นอย่างยิ่ง...”

(Goethe Werke VI, 1982: 535)

ส่วนผู้ต่อต้านมองเห็นว่างานประพันธ์เรื่องนี้มีผลเสียต่อสังคม เพราะมีการเลียนแบบอย่างแวร์เธ่อ กันมาก ในแง่มุมนี้จากกล่าวได้ว่าพวกต่อต้านได้นำนวนิยายที่เปรียบเทียบเหมือนเป็นกระจกสะท้อนภาพของสมัย มาเป็นต้นเหตุและกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิด ทั้ง ๆ ที่ความผิดนั้นควรมาจากปัญหาของสมัยมากกว่า อันที่จริงพวกต่อต้านก็ไม่เชิงผิดเสียทีเดียว เพราะ “โรคคลั่งไคล้แวร์เธ่อ” ได้ระบาดและมีการเลียนแบบฆ่าตัวตายตามแวร์เธ่อหลายราย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น บางหลวงเกอเซ่ (Pastor Goeze) ซึ่งตั้งต้นเป็นผู้คุ้มครอง และผู้จรรโลงจริยธรรมของสมัย รวมทั้งบรรดาสานุศิษย์ที่มีแนวคิดเดียวกันได้ออกมาเรียกร้องให้ประชาชนต่อต้านนวนิยายเรื่องนี้ สภาเทศมนตรีเมืองไลพซิกซึ่งได้รับแรงสนับสนุนจากคณะเทววิทยาได้ออกคำสั่งห้ามขายนวนิยายและห้ามแต่งกายเลียนแบบแวร์เธ่อ ตั้งแต่เดือนมกราคม ปี ค.ศ. 1775 ไปจนถึงปี ค.ศ. 1825

อย่างไรก็ดี นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” คือความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของเกอเธ่ ต้นฉบับแรกที่เขาเขียนเสร็จในปี ค.ศ. 1774 ได้ตีพิมพ์จำหน่ายจนถึงปี ค.ศ. 1790 เป็นจำนวน 30 ครั้ง ส่วนต้นฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พิมพ์จำหน่ายจำนวน 25 ครั้งไปจนกระทั่งเกอเธ่ถึงแก่กรรม ทันทิที่ต้นฉบับแรกออกสู่สายตาผู้อ่าน ได้มีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ จำนวนมาก เช่นปี ค.ศ. 1775 แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1779 ภาษาอังกฤษ และปี ค.ศ. 1781 เป็นภาษาอิตาเลียน และเป็นภาษายุโรปอื่น ๆ ต่อมาตามลำดับ แต่ที่น่าสนใจคือผู้แปลภาษาเดนมาร์ก เขาอ้างว่าเขาแปล “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธ่อ” เป็นภาษาเดนมาร์กเสร็จตั้งแต่ปี ค.ศ. 1814 แต่เพิ่งจะได้รับอนุญาตให้พิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1820 ทั้งนี้เพราะเขาได้รับจดหมายจากคณะเทววิทยาแห่งมหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกนที่เขียนมาดังนี้

“นวนิยายเรื่องนี้เป็นงานเขียนล้อเลียนศาสนา สร้างภาพสวยงามให้แก่วิถีชีวิตที่ไม่ถูกต้องอันอาจทำลายจิตใจและจารีตประเพณีอันดีงามได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีจิตใจบริสุทธิ์อ่อนไหวยังมีอันตรายมาก เพราะผู้แต่งพยายามแสดงออกทุกสิ่งด้วยลีลาภาษาที่งดงาม” (Goethe Werke VI, 1982: 207)

นอกจากมีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ แล้ว ยังมีงานประพันธ์ล้อเลียนนวนิยายเรื่องนี้มากเช่นกัน ดังเรื่อง “ความสุขของหนุ่มแวร์เธอร์” ของฟรีดริช นิโคไล ในปี ค.ศ. 1775 แม้แต่ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ยังมีนักประพันธ์ของอดีตเยอรมันตะวันออกแต่งนวนิยายรักรันทดเลียนแบบชื่อ “ความทุกข์ใหม่ของหนุ่มชื่อ ว.” (Das neue Leiden des jungen W.) ของ อูลริช เพลนซ์ดอร์ฟ (Ulrich Plenzdorf) ซึ่งแต่งในปี ค.ศ. 1972 นักวิจารณ์บางคนเห็นว่า ตัวละครแวร์เธอร์เป็นตัวแทนของวัยรุ่นในสมัยนั้นซึ่งเบื่อหน่ายสภาพสังคมของชนชั้นสูงในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่เน้นความมีเหตุผล ความมีระเบียบและความสมบูรณ์แบบ โดยไร้อารมณ์และจิตวิญญาณ การที่แวร์เธอร์หลบหนีสังคมและเข้าหาตนเองนั้นเป็นการประท้วงสังคมซึ่งมีแนวคิดและวิถีชีวิตต่างไปจากที่เขาต้องการ เขาไม่ใช่คนหนุ่มที่พรั่นพรึงและระบายอารมณ์ในใจออกมาอย่างไร้เหตุผล เขาเป็นคนรุ่นใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่เคลือบแคลงสงสัยในทุกสิ่ง เขามีความรู้และต้องการชีวิตที่มีความหมาย ซึ่งก็คือชีวิตอิสระ ปราศจากพันธะและข้อผูกพันมาจากกรอบของสังคม ประเพณี หรือว่าอาชีพการงาน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาของวัยรุ่นที่ประท้วงสังคมในปัจจุบันจึงมิใช่ปัญหาใหม่หรือเพิ่งเกิดขึ้นครั้งแรก เพราะความจริงแล้วไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นใหม่หรือเกิดขึ้นครั้งแรก วิธีแสดงออกเท่านั้นที่แตกต่างกัน นวนิยายเรื่อง “ความทุกข์ระทมของหนุ่มแวร์เธอร์” เป็นข้อพิสูจน์ประเด็นดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัด

บรรณานุกรม

ภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษ

- Borries, Ernst und Erika. 1992. Deutsche Literaturgeschichte Band II. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Geschichte der deutschen Literatur. 1997. Band I. Vom Mittelalter bis zur Romantik. München: Beck.
- Goethe Werke. 1982. Band VI. Romane und Novelle I. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Goethe Werke. 1982. Band XI. Autobiographische Schriften III. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Göres, Jörn. Zweihundert Jahre Werthers (Vortrag zur Eröffnung des Goethe Museums Düsseldorf). In. “Die Leiden des jungen Werther” Goethes Roman im Spiegel seiner Zeit. S.207.

- Lukacs, George. 1973. Die Leiden des jungen Werther. In. "Johann Wolfgang Goethe. Die Leiden des jungen Werther. Frankfurt am Main: Insel Verlag.
- Nürnberger, Helmuth. 1993. Geschichte der deutschen Literatur. München: Bayerischer Schulbuch Verlag.
- Rothmann, Kurt (hrsg.). 1971. Erläuterungen und Dokumente. Johann Wolfgang von Goethe. Die Leiden des jungen Werthers. Stuttgart: Reclam Verlag.
- Rumpf, Michael. 1997. Johann Wolfgang von Goethe. Die Leiden des jungen Werther. München: Mentor Verlag.
- Swales, Martin. 1987. Goethe. The Sorrows of Young Werther (Landmarks of world literature). London: Cambridge University Press.